

УДК [371.134+811.111(07)](438)

Світлана Деркач,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови
та методики її викладання
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

СТАНДАРТНІ ВИМОГИ ДО МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

У статті висвітлюються особливості стандартних вимог до майбутніх учителів англійської мови в Польщі. Стандартизовані вимоги до кваліфікації вчителя англійської мови експоновані у вигляді професійних компетенцій. Охарактеризовано складові змісту базової навчальної програми для підготовки вчителів англійської мови. Представлено сфери педагогічної діяльності, якими повинен бути обізнаний вчитель англійської мови в Польщі.

Ключові слова: підготовка вчителя, вчитель іноземної мови, навчання англійської мови, компетенції.

В статье освещаются особенности стандартных требований к будущим учителям английского языка в Польше. Стандартизированные требования к квалификации учителя английского языка экспонированы в виде профессиональных компетенций. Охарактеризованы составляющие содержания базовой учебной программы для подготовки учителей английского языка. Представлены сферы педагогической деятельности, которыми должен быть осведомлен учитель английского языка в Польше.

Ключевые слова: подготовка учителя, учитель иностранного языка, обучение английскому языку, компетенции.

The article deals with the main features of the Polish standard for intending teachers of foreign language. Standardized requirements for the qualification of teachers of English are described in the form of professional competences. The basic components of the content of the curriculum for training teachers of English are characterized too. The spheres of pedagogical activity that teacher should be informed of are presented in the article.

Key words: teacher training, foreign language teacher, teaching English, competence.

Наприкінці XX – на початку XXI століття відбулися суттєві зміни в міжнародному освітньому просторі внаслідок процесів політичної й економічної глобалізації, прогресу інформаційних технологій та забезпечення якості підготовки на рівні міжнародних вимог фахівців, які будуть конкурентоспроможними на національному, європейському і світовому ринках праці.

Польща, як країна з децентралізованою системою освіти, активно впроваджує навчальні реформи в педагогічній освіті, розробляючи сучасні стандарти якісної професійної підготовки вчителів у вищих навчальних закладах.

Упровадження стандартів передбачає певну стабілізацію і консервацію стану справ з метою їх дотримання суб'єктами освітньої діяльності, гарантує неперервну відповідність підготовки фахівців актуальним і динамічним вимогам часу [1].

Питання стандартів професійної підготовки вчителів відображені в низці міжнародних документів: рекомендації ЮНЕСКО та МОП (Міжнародної організації праці) «Про становище і статус учителів» (1996 р.), Маніфест Ради Європи «На шляху до Європи знань» (1997 р.), «Неперервна освіта у XXI ст.: зміна ролей педагогічного персоналу» (2000 р.) та «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (Страсбург, 2002 р.) [2; 5].

Вивчення питань стандартів освіти та підготовки вчителів розглядають такі польські вчені: А. Вілкомірська, Т. Дмоховські, А. Зелінська, С. Квятковські, А. Косинська та ін. На специфіці розроблення компетенцій учителів іноземних мов зосереджуються М. Лукашевська, Г. Коморовська, В. Стриковський та інші.

Мета статті – висвітлити особливості сучасних стандартних вимог для майбутніх учителів англійської мови в Польщі.

Державний стандарт з підготовки вчителя окреслює основні вимоги до освіченості особи на рівні вищої освіти та гарантії держави в її досягненні громадянами.

Польський стандарт підготовки вчителів визначає:

- Загальні вимоги (до чого вчитель іноземної мови має бути професійно підготовлений).
- Характеристику випускника (до виконання яких завдань він має бути підготовлений).
- Основні вміння (підготовка вчителя до навчання іноземної мови повинна забезпечити оволодіння компетенціями у професійних сферах знань).
- Групи предметів підготовки з мінімально допустимим академічним навантаженням.
- Зміст навчальних дисциплін.
- Цілі та вимоги до реалізації психолого-педагогічної практики в школі [3].

Стандарти з підготовки вчителів мають визначати зміст професійної підготовки через функціонування навчальних програм та планів у вищому навчальному закладі. Цей документ повинен виконувати координуючу та організуючу функцію у підготовці фахівців, так як він забезпечує основу змісту підготовки вчителя англійської мови. Це дає, у свою чергу, можливість зберегти єдиний освітній простір у багатонаціональному суспільстві, стимулювати диференціацію освіти і зберегти наступність підготовки вчителів за різними моделями та варіантами.

Варто зазначити, що з розвитком педагогічної освіти та з підвищенням її якості у Польщі створено стандарти підготовки вчителів. Основною метою створення стандартів є функціонування будь-якого освітнього аспекту та розв'язання будь-яких питань на рівні учня, вчителя та школи. Стандартизовані вимоги до кваліфікації вчителя експоновані у вигляді професійних компетентностей. Обов'язковим є те, що навчальні програми з підготовки вчителя повинні базуватися на професійних компетенціях та відображати їх зміст.

Відповідно до державного стандарту, вчитель англійської мови в Польщі повинен *бути обізнаним* у таких сферах педагогічної діяльності:

1) вибраної спеціальності, для того щоб компетентним способом передавати набуті знання, самостійно їх поглиблювати та актуалізувати, а також вміти інтегрувати в інші сфери знань;

2) психології та педагогіки, для того щоб виконувати виховну та опікунську функції, підтримувати всебічний розвиток учнів, індивідуалізувати процес навчання, задовольняти особливі навчальні потреби учнів, організовувати навчальний процес на рівні класу, школи та локального середовища і співпрацювати з іншими вчителями, батьками, проводити позакласну роботу;

3) навчальних предметів, для того щоб ефективно проводити навчальні заняття, викликати пізнавальний інтерес в учнів, підтримувати їхній інтелектуальний розвиток завдяки вмінню підбирати правильно активні методи та технічні засоби навчання, адекватно оцінювати досягнення учнів;

4) використання інформаційних технологій під час проведення уроків;

5) оволодіння, як мінімум, ще однією іноземною мовою на рівні B2 згідно з Європейськими рекомендаціями з мовної освіти [4].

Підготовка вчителя англійської мови в Польщі повинна включати вміння реалізовувати такі *компетенції*:

– **виховні та соціальні** (пов'язані з умінням розпізнавати можливості та потреби учнів, а також вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, трудового виховання учнів засобами іноземної мови);

– **дидактичні** (допомагати учням в оволодінні уміннями вчитися, розширювати свій світогляд у процесі оволодіння іншомовним мовленням);

– **креативні** (проявляються в здібностях вчителя до самопідготовки, інноваційних підходів під час навчання, а також уникнення рутинної атмосфери на уроці завдяки адаптованості, мобільності та гнучкості педагога);

– **праксеологічні** (характеризуються ефективністю в плануванні, реалізації, організації, контролі та оцінюванні навчальних процесів);

– **комунікативні** (характеризуються ефективністю використання вербальних і позавербальних засобів в едукативних ситуаціях);

– **інформаційно-медіальні** (виражаються в умінні використовувати інформаційні технології під час проведення уроків);

– **мовні** (виражаються в знанні іноземної мови на рівні B2 (високому рівні) згідно з Європейськими рекомендаціями з мовної освіти) [4].

Для успішного виконання професійних обов'язків учитель англійської мови повинен уміти реалізувати перелік основних вимог до професійних якостей, знань і вмінь фахівця.

Згідно зі стандартом, професійна підготовка вчителя іноземної мови охоплює навчання на студії першого ступеня з отриманням титулу ліценціата (що відповідає освітньо-кваліфікаційному рівневі «бакалавр»). Навчання триває не менш ніж 6 семестрів. Кількість годин занять повинна бути не менше ніж 2000, а кількість пунктів ECTS не менше ніж 180 [6].

Щодо кваліфікаційних вимог, то студент факультету іноземної філології повинен володіти основними знаннями про мову, літературу та культуру у сфері вибраної іноземної мови, а також уміннями використовувати знання в професійній діяльності та житті з урахуванням етичних засад. Майбутній учитель іноземної мови має оволодіти іноземною мовою як рідною, на рівні B2 відповідно до Європейських рекомендацій з мовної освіти Ради Європи, та обов'язково вміти використовувати іноземну мову у навчальній роботі. Вчитель-філолог повинен володіти професійними компетенціями, які дозволять успішно виконувати свої обов'язки.

Зміст базової навчальної програми для підготовки вчителів англійської мови поділено на три групи.

Перша група – це предмети філологічного циклу підготовки, до яких входять [6]:

1. *Підготовка у сфері практичного курсу англійської мови.*

Зміст підготовки ПКМ. Підготовка та набуття мовних умінь з письма, читання, аудіювання, говоріння; інтегрованої компетенції; практичної граматики; практичної фонетики; теорії та практики перекладу. І, безперечно, досконале оволодіння іноземною мовою та вміння ефективно її використовувати у спілкуванні та на письмі.

2. *Підготовка у сфері практичного курсу другої іноземної мови.*

Зміст підготовки. Підготовка та розвиток основних мовленнєвих умінь читання, письма, аудіювання, говоріння.

3. *Підготовка у сфері знань про мову та комунікацію.*

Зміст підготовки. Вступ до мовознавства передбачає знання про рівні аналізу мови, практичне вивчення мови, мовних категорій, парадигматичних та синтагматичних аспектів мови, основних питань з історії мовознавства. Історія мови включає історичний контекст розвитку мови з врахуванням розвитку граматичної системи мови. Описова граматики іноземної мови вивчає фонологію, морфологію, синтаксис, семантику, прагматику іноземної мови. Історія розвитку мови з урахуванням граматичної системи на різних етапах розвитку. Періодизація. Зміни у словах та граматиці. Вплив суспільно-культурних чинників на розвиток мови. Читання старого письменства. Аналіз понять і засад порівняння мов. Теорія застосування контрастивних досліджень. Опис розвитку компаративних мов. Модель мовної структури з використанням вибраних математичних понять. Теорія формальних граматик із застосуванням мовного програмування.

4. Підготовка у сфері знань про літературу та культуру іноземної мови.

Зміст підготовки. Історія письменства або усні традиції мови, яку вивчають, з урахуванням літературних жанрів – поезії, драми, прози. Проблематика періодизації історії літератури. Впровадження до методології інтерпретації літературних робіт з урахуванням їх контексту – як культурного, так й історичного. Теорія літературної діяльності. Вступ до літературознавства. Основні поняття з поезики та теорії літератури. Історія літератури з елементами культурознавства мови, яку вивчають, з визначенням її тотожності та специфіки. Географічне середовище, інституція, суспільний та регіональний контекст культури, яку вивчають.

5. Підготовка у сфері методики навчання іноземної мови.

Зміст підготовки. Ознайомлення з проблематикою вивчення іноземної мови. Ознайомлення з теорією мовної комунікації. Психолінгвістичні основи мови. Підготовка у сфері навчання іноземних мов.

Друга група навчальних дисциплін – це предмети суто педагогічного циклу, до яких входять: психологія, педагогіка, дидактика, заняття з правильної вимови (розвивають навички правильної вимови), освітнє право (організація та функціонування системи освіти та регулювання діяльності освітніх закладів), основи безпеки життєдіяльності, етика, культура мови, історія та культура рідного краю, предмети з питань мистецтва та основи здоров'я.

Третя група навчальних дисциплін – це предмети загальної підготовки, які у стандарті представлені як «інші вимоги» (інформаційні технології та фізичне виховання) і педагогічна практика. Студент педагогічного колегіуму іноземних мов повинен обов'язково бути готовим до використання інформаційних технологій, які відіграють важливу і допоміжну роль у процесі проведення уроків. Програма навчання з інформаційних технологій має складати не менше 30 годин. Зміст підготовки у сфері інформаційних технологій має висвітлити основи

інформаційних технік, знання у сфері основної термінології предмета, формує вміння у використанні навчальних матеріалів та мультимедійних презентацій. Також програми навчання повинні передбачити підготовку у сфері класичних мов (латини, старослов'янської або санскриту) в обсязі не менше 30 годин.

Слід зазначити, що в стандарті підготовки вчителів іноземних мов загальному циклу підготовки відведена мала роль. Відповідно до аналізу навчальних програм всі досліджувані ВНЗ до нормативного переліку дисциплін загальної підготовки включають ще логіку, філософію, етику, БЖД, право, причому з набагато меншою кількістю годин, ніж в українських ВНЗ.

Отже, державний стандарт з підготовки вчителів іноземних мов є нормативним документом та розпорядженням Міністерства народної освіти та спорту, який спрямований на стандартизацію змісту професійної підготовки вчителів у Польщі. У цьому документі розміщено загальні вимоги до підготовки вчителя, характеристика майбутнього вчителя ІМ, його професійні компетенції, групи предметів підготовки та їх зміст з мінімальною кількістю годин. І, зрозуміло, всі педагогічні навчальні заклади використовують вимоги стандарту як певну модель для розроблення власних навчальних програм, відводячи необхідну кількість годин для вивчення дисципліни залежно від рівня знань та потреб студентів.

З нашої точки зору, стандарт професійної підготовки вчителя іноземної мови є гарантом якості освіти в національному контексті Польщі та передумовою ефективної професійної підготовки вчителя до навчання англійської мови у різних освітніх інституціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бродський Я. Нестандартний погляд на стандарти / Я. Бродський, О. Павлов // Освіта. – 1998. – 25 листопада – 2 грудня.
2. Schooling for Tomorrow. In : What schools for the future. – Paris : OECD, 2001. – P. 77–98.
3. Dziennik Ustaw z 22 września. – 2004. – № 207. – poz. 2110.
4. Regulation of the Minister for National Education of December 1st 2004 on the achievement of levels of professional advancement by teachers // Dziennik Ustaw Official Journal of Laws. – 2004. – № 260. – item 2593.
5. Rokita J. Portfolios in Language Teacher Education. Studies in Teacher Education / J. Rokita. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2005. – S. 26–33.
6. Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 18 lipca 2006 r., № 128, poz. 897 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.infor.pl/dziennikustaw,rok,2006,nr,128/poz,897,spis,rozporzadzenie-ministra-edukacji-narodowej-w-sprawie-standardow-ksztalcenia.html>